

ня цього виду діяльності, тобто не розроблені основні її поняття і принципи, не досліджені її специфічні особливості, тенденції розвитку, не визначені економічні умови здійснення інноваційної діяльності в сучасних умовах [2].

Проте регулювання правовідносин у сфері надання правової охорони та використання резервів інтелектуальної, творчої діяльності в Україні вже розпочато. Нині створено законодавчу базу з питань охорони інтелектуальної власності, яка в цілому забезпечує нагальні потреби суспільства в цій сфері. Окрім ряду прийнятих Законів України ("Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про охорону прав на промислові зразки", "Про авторське право та суміжне право" та ін.) норми, спрямовані на охорону та захист об'єктів інтелектуальної власності, знайшли своє відображення й у Цивільному, Цивільно-процесуальному, Кримінальному, Кримінально-процесуальному, Арбітражному та Митному кодексах України, а також у Кодексах України про працю та адміністративні правопорушення.

Україна є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) та учасницею багатьох найважливіших міжнародних угод у цій сфері. Підписано також низку міждержавних угод про співробітництво у сфері промислової власності. Багато робиться для того, аби Україна якомога швидше увійшла до Світової організації торгівлі (СОТ), що передбачає виконання відповідних положень усіх договорів та угод цієї організації, і насамперед, Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) і її складової – Договору про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS).

Проте існуюча правова практика використання інтелектуального продукту, об'єктів інтелектуальної власності недостатня, що викликає певні труднощі під час введення їх у господарський обіг.

Тепер необхідна розробка спеціального законодавства, яке сприяло б виникненню малих науково-технічних підприємств (венчурних фірм), технопаркових структур. Воно б не тільки стимулювало науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки по створенню і введенню нової конкурентоспроможної продукції, але й сприяло б технічному переозброєнню та реконструкції підприємств, яка йде, в основному, за рахунок їх власних коштів.

Для створення сприятливих умов розвитку інноваційного підприємництва для інвесторів, які здійснюють вкладення в інноваційні проекти, доцільно встановити знижені ставки податку на прибуток.

Для стимулювання інноваційної діяльності, що здійснюється безпосередньо на підприємствах і за рахунок їх власних коштів (фондів розвитку виробництва, науки і техніки) необхідно відновити податкові пільги, які були раніше, про що свідчить вже давно застарілий Закон України "Про оподаткування прибутків підприємств і організацій" за 1992 рік. Тут, зокрема, говориться про повне звільнення протягом п'яти років від оподаткування прибутку і валютної виручки отриманої підприємством-власником патенту, від використання винаходу у власному виробництві, а також від продажу ліцензії на нього. У цьому ж Законі було передбачено зменшення прибутку, котрий підлягає оподаткуванню, – на таку його суму яка була використана на технічне переозброєння і реконструкцію підприємства, а також зменшення оподаткованого прибутку на суму, затрат підприємства з його прибутку, – на проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт,

направлених на створення і введення у виробництво нової продукції і технології. Виключення цих пільг ліквідувало нормальні економічні умови існування інноваційної діяльності на підприємствах як діяльності підвищеного ризику, а це призвело до її фактичного припинення.

І на сьогодні в Законі України "Про оподаткування прибутків підприємств" тільки передбачено, що прибуток від продажу інноваційного продукту оподатковується у розмірі 50 відсотків і протягом трьох років. Та це тільки за умови введення у дію Закону України "Про інноваційну діяльність".

Вирішення проблем правового регулювання інноваційної діяльності носить комплексний характер і може бути здійснене шляхом прийняття цього закону. Для ефективного його застосування повинні бути вирішені проблеми: визначення цілей закону, його концепції, структури основних понять інноваційної діяльності, її фінансування та стимулювання, а також організаційних структур підтримки, системи інноваційних договорів, державного регулювання інноваційної діяльності, її гарантій і захисту [2]. Це пояснюється тим, що зараз, в умовах структурної перебудови економіки нашої країни, тільки інноваційне підприємництво здатне сприяти створенню та цивілізованому використанню інтелектуального продукту, становленню і подальшому розвитку ринку інтелектуальної власності.

Основою нового стратегічного курсу нашої держави, його визначальним пріоритетом мають стати опрацювання та реалізація державної політики, спрямованої на розвиток інноваційної моделі економічного зростання, утвердження України як високотехнологічної держави. Йдеться про реалізацію стратегічної мети – входження України (вже до кінця першого десятиріччя XXI століття) до провідних технологічно розвинених країн світу [7].

Література

1. Безчасний Л. Вчені знайдуть оптимальне співвідношення// Урядовий кур'єр – 2000, №30. – С. 4.
2. Будянский В. Инновационная деятельность и проблемы совершенствования ее правового регулирования// Предпринимательство, хозяйство и право – 2000, №2. – С. 9.
3. Довгий С., Тацій В. Хто є хто у сфері інтелектуальної власності// Урядовий кур'єр – 1999, №221. – С. 10.
4. Комеліна О.В., Горскін Р.Л. Проблеми становлення і розвитку інноваційного підприємництва// Регіональні перспективи – 1999, №2-3. – С. 41.
5. Науки надійне плече – з виступу Президента України Л.Д. Кучми на засіданні президії Національної академії наук України 27.01.2000// Урядовий кур'єр – 2000, №17. – С. 5.
6. Повідомлення державного комітету статистики України за 1999р.
7. Послання Президента України до Верховної Ради України 2000 рік. Україна: поступ у XXI століття// Урядовий кур'єр – 2000, №34. – С. 5-12.

Р.Л. Хом'як, В.С. Мохняк, В.І. Воськало – НУ "Львівська політехніка"

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ В СЕРЕДОВИЩІ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП

Розглядаються особливості і формування фінансово-промислових груп в Україні. Запропонована класифікація методичних прийомів внутрішнього аудиту.

Intrinsic audit as a method of the control in medium of industrial-financial bunches

In Ukrainian there is lookover especially forming of a finans-industrial group. There was elaborated classification metodiks admission veserves audita.

Під час економічної кризи заслуговує на увагу створення підприємствами різних об'єднань – корпорацій, холдінгів, промислово-фінансових груп.

Промислово-фінансова група – це об'єднання, до якого можуть входити промислові та, сільськогосподарські підприємства, банки, наукові та проектні установи, інші установи та організації всіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку, і яке створюється з метою швидкої реалізації загальнодержавних, регіональних та міжрегіональних економічних програм.

Досвід зарубіжних країн та й, зрештою проста логіка ринку показують, що для виходу економіки з кризи необхідно створювати промислово-фінансові групи, які б займалися реалізацією конкретних ефективних проектів. Отже, такі об'єднання, як промислово-фінансові групи створюють фінансові та кредитні лінії, своєрідне промислово-фінансове ядро, що спроможне ефективно реалізувати конкретну програму від початку до кінця.

Аналіз практики функціонування промислово-фінансових груп в розвинутих країнах засвідчує, що це є впорядковані взаємовідносини між кредиторами та позичальниками. Вони базуються на взаємній зацікавленості у високих доходах як фінансових інститутів, так і користувачів кредитними ресурсами.

Особливістю формування промислово-фінансових груп в Україні, на відміну від іноземного досвіду, є те, що значна частина підприємств України майже або зовсім не працює. В такому випадку важливе значення мають організаційні заходи, які б дозволили забезпечити промислово-фінансовим групам ефективне функціонування.

Важливою ланкою в процесі управління промислово-фінансовими групами чи іншими об'єднаннями підприємств є внутрішній аудит.

Аудит – це обов'язковий атрибут ринкової економіки будь-якої країни. У сучасних умовах тільки державного контролю недостатньо, оскільки він відстоює переважно інтереси держави. А тому виникла необхідність створення незалежного контролю – аудиту. Під аудитом розуміють незалежну конфіденційну платну перевірку публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів з метою визначення достовірності їх звітності, повноти їх обліку та відповідності його чинному законодавству.

Аудит поділяють на зовнішній та внутрішній. Зовнішній аудит проводиться незалежними аудиторськими фірмами згідно з договорами із замовниками аудиту. Треба зазначити, що підприємства, крім зовнішнього аудиту, який здійснюють сторонні організації, можуть створювати внутрішню аудиторську службу. Роль і функції внутрішнього аудиту для управління підприємством надзвичайно важливі, оскільки керівництво може використати рекомендації внутрішнього аудиту щодо менеджменту, маркетингу та інших питань бізнесу, спрямованих на

підвищення прибутковості учасників промислово-фінансових груп економічної стабільності, запобігання банкрутству тощо.

Внутрішній аудит здійснюється самостійним контрольным органом всередині організації. Керівник такого контрольного органу підпорядкований безпосередньо вищому керівництву підприємства – президенту (Раді директорів) промислово-фінансової групи, корпорації тощо. Внутрішній контрольний орган здійснює аудиторські перевірки всіх учасників промислово-фінансової групи, корпорації тощо. Будучи на повному утриманні об'єднання, цей контрольний орган повинен довести необхідність свого існування; для цього він покликаний сприяти підвищенню ефективності роботи підприємств об'єднання, забезпеченню рентабельності і зменшенню фінансового стану учасників. Головна функція цього органу – проведення фінансових перевірок з метою підвищення фінансової стійкості об'єднання, виявлення і усунення порушень фінансової дисципліни, встановлення достовірності облікових і звітних даних, більш гнучкого реагування на потреби ринку.

Не менш важливим завданням внутрішнього аудиту є надання консультативних послуг функціональним службам підприємств з метою підвищення ефективності їх роботи.

Виходячи з функцій, об'єктами внутрішнього аудиту є:

- система обліку та внутрішнього контролю;
- окремі статті бухгалтерської та оперативної інформації;
- управлінські рішення, їх ефективність;
- проекти управлінських рішень;
- фінансові прогнози;
- ретроспективний, перспективний аналіз;
- інформація про господарську діяльність;
- майно підприємства;
- оподаткування;
- планування, нормування, матеріальне стимулювання;
- внутрішньогосподарський контроль;
- виконавча дисципліна.

Незалежно від виду аудиту, форми і методів його здійснення, аудитор в своїй діяльності повинен керуватися принципами і методами аудиту. При цьому необхідно пам'ятати, що методичні прийоми внутрішнього аудиту мають деяку особливість. Методичні прийоми необхідно розглядати по відношенню до конкретних об'єктів. Серед методичних прийомів внутрішнього аудиту можна виділити дві групи: наукового мислення та фактичного і документального аудиту.

Методичні прийоми наукового мислення є найбільш розповсюдженими, вони використовуються для вивчення всіх об'єктів внутрішнього аудиту. Критично вивчаючи кожний об'єкт, аудитор визначає найбільш ефективний метод аудиту, який він може використати по відношенню до цього об'єкту. Аудитор може при необхідності використати евристичні методи, провести експертизи документів, матеріальних цінностей, лабораторних та інших аналізів, контрольних перевірок. Ці методи можуть використовуватися аудитором безпосередньо, а також із залученням фахівців різних спеціальностей. Аудитор може використовувати також такий прийом, як моделювання. Моделювання дає можливість розробити фінансові прогнози, попередити і усунути негативні тенденції розвитку підприємства.

Для проведення фактичного аудиту використовують:

- інвентаризацію;
- обстеження, лабораторні аналізи, контрольні обміри виконаних робіт;
- контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво;
- безпосередній контроль якості продукції на робочих місцях;
- інші методи.

При проведенні документального аудиту використовують:

- зустрічні перевірки;
- лічильні перевірки;
- прийоми спеціальних розрахунків;
- статистичні методи;
- економіко-математичні методи;
- прийоми програмного контролю інформації;
- прийоми експертної оцінки документів;
- балансовий метод;
- інші методи.

Існує точка зору, з якою не можна погодитись, що роль внутрішнього аудиту полягає в забезпеченні економічних інтересів власників. Не менш важливим завданням служби (відділу) внутрішнього аудиту є забезпечення відповідності фінансових і господарських операцій, що здійснюються іншим нормативним актом, що діють в країні. У зв'язку з цим однією із пріоритетних функцій внутрішнього аудиту є контроль за достовірністю економічної інформації, що формується в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також за оптимізацією розрахунків з бюджетом, дотриманням податкових та інших фінансових зобов'язань.

Внутрішній аудит забезпечує адміністрацію цінною інформацією для прийняття рішень, які торкаються ефективного функціонування їхнього бізнесу.

УДК 336.2

*Доц. Р.Л. Хом'як, к.е.н.; доц. Т.О. Смірнова;
асист. О.І. Боровик – НУ "Львівська політехніка"*

ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВИРІШЕННЯ

Зосереджена увага на розкритті проблем дефіциту Державного бюджету, який останніми роками спостерігається в Україні. Запропоновано варіанти і методи фінансування такого дефіциту та подані шляхи вирішення цієї проблеми.

R.L. Homyak, T.O. Smirnova, O.I. Borovik – NU "Lvivska polytechnica"

Problems of deficiency of a public finance and path of its decision

This article is concentrated on showing of problems of deficiency of the State budget, which for last years is observed in Ukraine. Also, authors offered variants and methods of financing of such deficiency and are sent by way of the decision of this problem.

Державний бюджет завжди був важливим інструментом впливу на розвиток економіки. При переході на ринкові відносини "державний бюджет" не може і не повинен поступитися своєю роллю. Однак останнім часом термін державний бюджет найчастіше вживається в нас у такому поєднанні слів як дефіцит Державного бюджету, який болічно відбивається на економіці всієї країни.

Загальновідомим чинником дефіциту бюджету є не що інше, як неможливість держави забезпечити наповнення бюджету необхідними доходами. Причи-

ною цього є спад виробництва, високий рівень собівартості виробництва товарів, потреби у новітньому обладнанні та реконструкції виробництва за рахунок впровадження нових технологій, незбалансування економіки, а в цілому зниження ефективності господарювання.

Другим чинником бюджетного дефіциту є непомірне зростання видатків без урахування фінансових можливостей. Причому витрати проводяться, незважаючи на їх доцільність та ефективність.

Третім чинником дефіциту бюджету, і найвагомішим, є інфляційні процеси, розбалансування грошового обігу та системи розрахунків, невиважена податкова, інвестиційна та кредитна політика.

Бюджетний дефіцит виник як результат негативних явищ в економічному та політичному житті держави і посилює їх, якщо він перевищує встановлені світовим досвідом показники, в рамках яких бюджетний дефіцит, як правило, керований у цивілізованому суспільстві. Тобто в такому суспільстві він допускається і при чіткому управлінні може дати поштовх розвитку економіки за рахунок керуваності процесів. Рівень дефіциту визначається по відношенню до ВВП, ВНП або до затверджених витрат бюджету, але він не може бути постійним і залежить від різних чинників, які впливають на розвиток економіки (зростання або зменшення капіталу, розвиток інфляційних процесів). За даними Держкомстату, реальний ВВП у 1998 р. знизився на 1,7 %. За прогнозними розрахунками Мінекономіки, номінальний ВВП очікується на рівні 101,9 млрд. грн.

На практиці виділяють активні і пасивні форми дефіциту бюджету.

Активний дефіцит бюджету дає змогу підштовхнути подальший розвиток економіки і зростання капіталу.

Пасивний – підкоряється законам інфляції.

Україні на даний час притаманна пасивна форма дефіциту бюджету. У 1998 р. річний індекс інфляції становив 120 %.

По даних Мінфіну за минулий рік (1998 р.) зовнішній державний борг України збільшився на \$1,9 млрд. (на 20 % порівняно з 1997 р.) і на 1 січня 1999р. становив приблизно \$11,5 млрд.

За попередніми даними Держкомстату, в минулому році в Україну надійшло прямих іноземних інвестицій на загальну суму \$718 млн. На 1 січня поточного року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становив \$2781,7млн. (потреба України в інвестиціях у 16 раз перевищує їх поступлення в державу).

Починаючи з 1995 р. загальна сума бюджетної заборгованості (в основному по соціальних виплатах) постійно збільшувалась і на 1.01.1999 р. становила 17,5 млрд. грн. Якщо ця тенденція буде продовжуватися, то бюджетна заборгованість на 1.01.2000 р. становитиме приблизно 24 млрд. грн. Якщо б уряд вирішив погасити цю заборгованість, потрібно було б витратити всю дохідну частину бюджету 1999 р.

Насправді, держава в кінці кожного року констатує низький відсоток виконання видаткової частини державного бюджету (від 90 % до 73 %) і забуває про свої внутрішні борги.

Так бюджет на 1999 р. був прийнятий з найменшим дефіцитом порівняно з іншими роками, щоб дотриматися вимог МВФ. Адже основною вимогою МВФ є